

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 460 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi	10
<i>Mirzaraxonova Maftuna Ibroximjon qizi</i>	
Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv	13
<i>Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li</i>	
O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...	19
<i>Mahmudova Shoirra Shavkat qizi</i>	
O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi.....	25
<i>Gadoyeva Muborak Jumaqulovna</i>	
O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari.....	30
<i>Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna</i>	
Xurshid Do'st Muhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi.....	34
<i>Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati	37
<i>Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna</i>	
"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	41
<i>G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari.....	46
<i>Joldasov Ixtiyor Suyundikovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari	50
<i>N. Asadov</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari.....	53
<i>G. Xamidova</i>	
Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri	56
<i>Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi</i>	
The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality	59
<i>Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi</i>	
Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida).....	64
<i>Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li</i>	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	69
<i>Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna</i>	
Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	73
<i>Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ithom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi</i>	
O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili.....	77
<i>Azimova Rushana Zokirjon qizi</i>	
Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari	81
<i>Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi.....	86
<i>Qahhorova Sevara Alimardonovna</i>	
O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari.....	90
<i>Isayeva Gulii Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni	93
<i>Xilvatova Go'zal Sultonovna</i>	
Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish	97
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i>	
Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari	101
<i>Nurmatova Muxlisa Akmal qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish (Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)	106
<i>Yusupova Shahnoza Abduxafizovna</i>	
Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish	111
<i>Tursunova Surayyo Botir qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda "Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili	115
<i>Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning nazariy jihatlarini (Learning outcomes) asosida	124
<i>Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi</i>	
Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari	128
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish	132
<i>Mamadaliyev Abror Akbarjonovich</i>	
Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi	137
<i>Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek</i>	
O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	142
<i>Baymurotova Mukaddas Xamdorovna</i>	
Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli	150
<i>Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna</i>	
Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni	155
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni	159
<i>Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi</i>	
Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике: лингвосомиотический и когнитивно-дискурсивный анализ	164
<i>Якунина Ангелина Алишеровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish	169
<i>Jabbarov Rustam Ravshanovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari	176
<i>Amanbayeva Oydin Urazali qizi</i>	
Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati	181
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi	186
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	190
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990-yillar)	195
<i>Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar ta'limida ikkilamchi cheklovlarni kamaytiruvchi ta'lim texnologiyalari	199
<i>Qo'ziyeva Shahnoza Muhammadsoli qizi</i>	

O'quvchilarda milliy g'oya va mafkurani rivojlantirishda mumtoz musiqaning o'rni va ahamiyati	202
<i>Baymanova Feruza Abralovna</i>	
Ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari	207
<i>Xayitova Ulfatoy Tursunovna</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarida ijtimoiy faollikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari	211
<i>Turg'unboev Sirojiddin Faxriddinovich</i>	
Muhandislik ta'limida Bernulli va Puasson taqsimotlarini texnologik jarayonlar misolida o'qitish metodikasi... 216	
<i>Qo'ziboyeva Nozima Yoqubjon qizi, Maxmanazarov Sardor Toirjon o'g'li, Saydullayev Asadbek Xayrullo o'g'li</i>	
Психолого-педагогические основы обучения теме “производная” в курсе алгебры и начал анализа президентской школы	225
<i>Шахноза Холмуродова Зоир кизи</i>	
O'qish savodxonligi darslarida Bloom taksonomiyasi va 4K kompetensiyalarining integrativ modeli	234
<i>Farsaxonova Mastura Jalol qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini baholash mezonlari va monitoring tizimini takomillashtirish: indikatorlar asosidagi boshqaruv modeli	241
<i>Jo'rayeva Dilrabo Kamoliddin qizi</i>	
Maxsus mashqlar yordamida start tezligini oshirish metodikasi	244
<i>Sitora Elova Axmatqulovna, Panjiyeva Gulzoda Eshdaviyat qizi</i>	
Amudaryo foreli (<i>Salmo trutta oxianus</i>) O'zbekiston hududida tarqalishi va ekologiya ta'siri.....	248
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Sevinch Sirojiddinova, Qurbonazarova Marjona Zokirovna</i>	
Suv va quruqlik muhitiga moslashgan amfibiyalarda adaptatsiya xususiyati	251
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Axmamatova Feruza Shamsiddin qizi, Qo'ldoshova Ruxshona Navro'z qizi</i>	
O'zbekistonda tarqalgan kaptarsimonlar xilma-xilligi, ularni tarqalishi, biologik xususiyatlari va amaliy ahamiyati	255
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Jasmina Baxtiyor qizi, Saidova Dilnoza Rustamovna</i>	
Surxondaryo viloyatidagi qo'lqanotlilar turlarining morfologik tasnifi va hududiy farqlari.....	259
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Yarashova Sarvara Islomovna, Bahromova Shahzoda Abduqodirovna</i>	
Игровые технологии как средство активизации коммуникативной деятельности учащихся на занятиях по русскому языку.....	267
<i>Халикова Гульбахор Исановна</i>	
Yoshlarni pedagogik kasbga yo'naltirish ishlarini o'rganishning konseptual va metodologik asoslari	270
<i>Matkarimova Muxabbat Abuovna</i>	
O'qish savodxonligini baholovchi topshiriqlar turlari	277
<i>Rasulova Mushtariybonu</i>	
Qoraqalpog'istonning shimoliy tumanlaridagi bolalarda tashqi nafas olish tizimi xususiyatlari	281
<i>Orazbaeva Navbaxor Mratbaevna</i>	
“Kompyuter tarmoqlari” fanini o'qitishda dasturiy-didaktik vositalardan foydalanish	285
<i>Muqimov Shahzodbek Ixtiyor o'g'li</i>	
Yangi O'zbekiston: yangilanish va taraqqiyot omillari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	288
<i>Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, Safarova Sevara Saloxiddinovna</i>	
Raqamli ta'lim strategiyalaridan foydalanib o'qish samaradorligini oshirish	294
<i>Narzullayeva Gulzira Xayrullo qizi, Abdusottarova Farog'at Olimjon qizi</i>	
Oliy ta'limda “Zoologiya” kursini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish (“umurtqali hayvonlar” misolida).....	299
<i>Xonnazarova Mamlakat To'lqinovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ommaviy sportni rivojlantirish strategiyalari	303
<i>Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li</i>	
Accommodating a Teenage English Learner With Tourette-Related Stammering in Uzbekistan State Multilevel Test Preparation: A Single-Case Study.....	307
<i>Yulduz Sultanova</i>	
Yengil atletikada to'siqlar osha yugurish texnikasini takomillashtirish va o'rgatish uslubiyati.....	313
<i>Chariyev Ulug'bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich</i>	

The Interaction of Language and Culture in Intercultural Conflict Communication	317
Gulnoza Khushnazarova	
O'smir shaxsida o'zini o'zi tushunish psixologik muammo sifatida.....	321
Mahmudov Abdurasul	
O'quvchilar nutqida milliy-madaniy leksik birliklarni qo'llashga o'rgatishda semantikashtirish	325
Tursunova Javhar Bakir qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich ta'limda matematik madaniyatni shakllantirish: Qori Niyoziy merosi asosida.....	329
Axmedova Nargiza Toychibekovna	
A2 darajadagi o'quvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda adaptiv yondashuvning roli	333
Nezametov Zuxra Axmadovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik kasbga ijodiy munosabatni tarbiyalashning nazariy asoslari.....	336
Axmatov Ibrohimjon Furqat o'g'li	
Voyaga yetmaganlar profilaktikasida maktab, oila va mahalla hamkorligining zamonaviy holati va diagnostikasi	340
Japparbergenova Indira Bayramovna	
Yuqori sinf o'quvchilarining ijtimoiy va intellektual kompetensiyalarini rivojlantirishni pedagogik tizimini takomillashtirish	344
Amankosova Dinara Gabitovna	
Innovatsion usullar vositasida maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirish.....	348
Mamatova Aziza Bo'riboyevna	
Dzyudoning olimpiya o'yinlaridagi o'rni va ahamiyati	353
Jaxongir O'razbayev Temur o'g'li	
Umumta'lim maktab o'quvchilarida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga integratsiyalashgan harbiy tarbiyaning ilmiy-nazariy asoslari.....	356
A'zamov Inom Salimjonovich	
The Role of Digital Platforms in Developing Students' Independent Learning Competency.....	360
Jo'rayeva Zamira Ishmuminovna, Uraqova Shaxlo Turdiyevna	
Shaxsiy ta'lim trayektoriyasi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati	365
Toshpo'latov Olim Panjiyevich	
"Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat markazlarining ta'lim jarayonlarini tashkil etish	370
Bektemirova Asilabonu Akmal qizi	
Kreativ ta'lim texnologiyalari asosida talabalarda innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	374
Sariboyev Nurali Abdunazarovich	
Bolalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar va yosh xususiyatlari	378
Erkinboyev Muhammadqodir Nodirbek o'g'li	
Tasviriy san'at darslarida eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish.....	383
Xushvaqtov Abror Doniyor o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida zamonaviy o'qitish metodlari va interaktiv texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	387
Murodova Dilafro'z Matmurod qizi, Sattarova Bibijon Muzaffar qizi, Bekmurodova Muhayyo Uralbayevna	
Kredit-modul tizimida o'quv-me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish borasidagi milliy va xorijiy tajribalar	391
Aralova Maxsuma Abdurahmonovna	
Yuqori sinf o'quvchilariga chet til o'qitish va o'rgatishda motivatsiyaning o'rni xususida.....	396
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna, Ismoilova Feruza Salimjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda innovatsion metodlar	400
Axmedova Fayziniso Otabek qizi	
Bo'lajak pedagoglarning uzluksiz amaliy faoliyatida professional salohiyatini rivojlantirish yo'llari	403
Habibullayeva Muxlisaxon Yorqinjon qizi	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining PR kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi.....	406
J. B. Jumabayev	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	412
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna	
Biologiya ta'lim jarayonida ilg'or hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash.....	416
Mo'minov Dilshod Yaxshiboy o'g'li	
Oliy ta'limda masofaviy ta'limning pedagogik-psixologik xususiyatlari	420
Mutalibova Muqaddasxon Abdunabi qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli platformalar orqali kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish	423
Nazarmatova Dilshoda Umarali qizi, Saminjonova Sevaraxon Axmadjon qizi, Abdihakimova Muqaddas Fahridinova, Matsapayeva Nigora Satbay qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining etnopedagogik kompetentligini shakllantirishda milliy hunarmandchilik va xalq amaliy san'atining didaktik imkoniyatlari	428
Pardayeva Gulchexra Safarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning bilish kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik asoslari	432
Qipchaqova Sevinchxon Farxodjon qizi	
Maktabgacha ta'lim boshqaruvida ERP tizimlarini integratsiyalashning proaktiv modeli.....	436
Raxmatillayev Oyatillo Zikrillayevich	
Maktabgacha ta'limda rivojlantiruvchi markazlarni tashkil etish va loyihalashtirish.....	439
Sadikova Shoista Akbarovna, Yangiboyeva Salomat Samandarovna, Yangiboyeva Sevinch Samandarovna	
Milliy hunarmandchilik buyumlarini yasash orqali o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish	442
Xayitov Jonibek Xolboboyevich, Nabijonova Nilufar Nabijon qizi	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	446
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li	
Сравнительно-типологический анализ юмора и гуманизма в творчестве Гафура Гуляма и Марка Твена.....	451
Абдумунинова Махлиё	
Особенности фонетико-фонематической речи (качественные и количественные) у младших школьников с речевыми расстройствами.....	453
Заирова Н. Б.	

KREDIT-MODUL TIZIMIDA O'QUV-ME'YORIY HUJJATLARNI TAKOMILLASHTIRISH BORASIDAGI MILLIY VA XORIJIY TAJRIBALAR

Aralova Maxsuma Abdurahmonovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti
 ta'limning kredit tizimini boshqarish sektori bosh mutaxassisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida kredit-modul tizimining joriy etilishi va rivojlanishining xorijiy hamda milliy tajribasi o'quv-me'yoriy hujjatlarning transformatsiyasi kontekstida tahlil qilinadi. Tadqiqotda AQSh, Yevropa (ECTS), Buyuk Britaniya (CATS), Germaniya, Skandinaviya hamda Osiyo-Tinch okeani mamlakatlari tajribasi qiyosiy yondashuv asosida o'rganilib, kredit-modul tizimining shakllanishi, uning didaktik va normativ asoslari ochib beriladi. Asosiy e'tibor o'quv rejalari, modul tavsiflari, sillabuslar va baholash hujjatlarining ta'lim natijalari hamda kompetensiyaviy yondashuv bilan uzviy bog'liqligiga qaratilgan.

Kalit so'zlar: kredit-modul tizimi, o'quv-me'yoriy hujjatlar, ECTS, CATS, ta'lim natijalari, kompetensiya, akademik mobillik, o'quv reja, sillabus, modul tavsifi, baholash tizimi, oliy ta'lim.

Abstract: This article analyzes the implementation and development of the credit-module system in higher education within the context of the transformation of educational regulatory documents, based on both international and national experience. The study employs a comparative approach, examining the practices of the United States, Europe (ECTS), the United Kingdom (CATS), Germany, Scandinavian countries, and the Asia-Pacific region, and reveals the formation of the credit-module system as well as its didactic and normative foundations. Special attention is paid to the interrelationship between curricula, module descriptions, syllabi, and assessment documents, as well as learning outcomes and the competence-based approach.

Key words: credit-module system, educational regulatory documents, ECTS, CATS, learning outcomes, competence, academic mobility, curriculum, syllabus, module description, assessment system, higher education.

Аннотация: В данной статье анализируются внедрение и развитие кредитно-модульной системы в системе высшего образования в контексте трансформации учебно-нормативных документов на основе зарубежного и национального опыта. В исследовании применяется сравнительный подход, в рамках которого рассматривается опыт США, Европы (ECTS), Великобритании (CATS), Германии, скандинавских стран и стран Азиатско-Тихоокеанского региона, раскрываются формирование кредитно-модульной системы, а также её дидактические и нормативные основы. Основное внимание уделяется взаимосвязи учебных планов, модульных описаний, sillabusов и оценочных документов с результатами обучения и компетентностным подходом.

Ключевые слова: кредитно-модульная система, учебно-нормативные документы, ECTS, CATS, результаты обучения, компетенция, академическая мобильность, учебный план, sillabus, описание модуля, система оценивания, высшее образование.

KIRISH

Oliy ta'lim tizimida kredit-modul tizimining keng joriy etilishi tasodifiy jarayon emas, balki ta'lim mazmunini boshqarish, natijalarga yo'naltirish va akademik mobillikni ta'minlashga qaratilgan uzoq muddatli evolyutsion jarayon mahsulidir. Xorijiy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, kredit-modul tizimi, avvalo, o'quv-me'yoriy hujjatlarning mazmuni va tuzilmasini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etgan. Ushbu jarayonda davlatlar oliy ta'limni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar bilan bir qatorda, didaktik xarakterdagi hujjatlarni ham transformatsiya qilishga majbur bo'lgan.

Xorijiy mamlakatlarda kredit-modul tizimi dastlab ta'lim jarayonini standartlashtirish emas, balki ta'lim natijalarining taqqoslanuvchanligini ta'minlash muammosini hal etish vositasi sifatida shakllangan. Ayniqsa, talabalarining bir oliy ta'lim muassasasidan boshqasiga ko'chishi, akademik mobillik va diplomlarning o'zaro tan olinishi masalalari kredit-modul tizimining normativ asoslarini yaratishda muhim omil bo'lgan. Shu sababli xorijiy tajribada kredit-modul tizimi bilan bog'liq o'quv-me'yoriy hujjatlar faqat milliy ehtiyojlarga emas, balki xalqaro talablar va kelishuvlarga ham moslashtirilgan holda ishlab chiqilgan.

Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, xorijiy ta'lim tizimlarida kredit-modul yondashuvining shakllanishi, eng avvalo, o'quv yuklamasini aniqlashga bo'lgan yondashuvning o'zgarishi bilan bog'liq bo'lgan. An'anaviy tizimlarda o'quv yuklamasi auditoriya soatlari bilan o'Ichangan bo'lsa, kredit-modul tizimida u talabning umumiy mehnati – auditoriya mashg'ulotlari, mustaqil ta'lim, amaliyot, loyiha ishlari va baholashga tayyorgarlikni qamrab olgan integral ko'rsatkich sifatida talqin etiladi. Bu yondashuv o'quv-me'yoriy hujjatlarda ta'lim mazmunini qayta strukturalashni talab qilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy tajribada davlat ta'lim standartlari va malaka talablari endilikda fanlar ro'yxatini belgilovchi hujjatlar emas, balki ta'lim natijalari va kompetensiyalarni tavsiflovchi normativ asos sifatida qaraladi. Natijada o'quv rejalari ham qat'iy fan-markazli tuzilmalardan voz kechib, modul va kompetensiyalar asosida loyihalangan moslashuvchan hujjatlarga aylangan. Bu jarayon kredit-modul tizimining didaktik mohiyatini kuchaytirgan va o'quv-me'yoriy hujjatlarni pedagogik boshqaruv vositasiga aylantirgan.

Xorijiy tajribada o'quv-me'yoriy hujjatlarning yana bir muhim xususiyati – ularning tizimli va ierarxik tuzilishga ega ekanligidir. Ya'ni davlat darajasidagi normativ hujjatlar (malaka ramkalari, ta'lim darajalari tavsifi) bilan oliy ta'lim muassasasi darajasidagi hujjatlar (o'quv rejalari, fan dasturlari, sillabuslar) o'rtasida qat'iy mantiqiy bog'liqlik mavjud. Bu bog'liqlik kredit-modul tizimida ta'lim natijalarining izchilligini va uzviyligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Metodik manbalarda qayd etilishicha, aynan ushbu normativ-didaktik uyg'unlik xorijiy mamlakatlarda kredit-modul tizimining samarali ishlashini ta'minlagan. O'quv-me'yoriy hujjatlar o'rtasidagi nomuvofiqlik minimal darajaga tushirilgan, baholash mezonlari esa oldindan belgilangan ta'lim natijalari bilan uzviy bog'langan. Natijada kredit-modul tizimi tashkiliy mexanizm emas, balki pedagogik jihatdan asoslangan yaxlit tizim sifatida shakllangan.

Shu nuqtai nazardan, xorijiy tajriba kredit-modul tizimida o'quv-me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish masalasini alohida pedagogik muammo sifatida ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi. Chunki mazkur hujjatlar orqali ta'lim siyosati, didaktik yondashuv va real o'quv jarayoni o'zaro bog'lanadi. Xorijiy tajribani tahlil qilish milliy oliy ta'lim tizimida kredit-modul tizimini mazmunan joriy etish uchun muhim ilmiy-metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

AQSh oliy ta'lim tizimiga kredit-modul yondashuvining kirib kelishi va institutsional mustahkamlanishi, avvalo, ta'lim yuklamasini standartlashtirish zarurati bilan bog'liq bo'lgan. XIX asr oxiri - XX asr boshlarida AQShda kollej va universitetlarga kirish talablari, o'qish davomiyligi hamda kurslarni tan olish mezonlari bo'yicha keskin nomuvofiqliklar mavjud edi. Bu esa talabalarning bir muassasadan boshqasiga o'tishi (transfer), o'qish natijalarini tan olish va o'qituvchilar ish yuklamasini me'yorlashda tizimli muammolarni keltirib chiqargan. Ushbu muammolarni yumshatish maqsadida ta'lim natijalarini yagona "o'lchov" asosida hisoblash g'oyasi shakllanib, keyinchalik "credit hour / student hour" ko'rinishida oliy ta'lim amaliyotiga singib borgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yevropa oliy ta'lim makonida (ECTS) kredit-modul tizimi. Yevropa oliy ta'lim makonida kredit-modul tizimining shakllanishi va rivojlanishi o'quv-me'yoriy hujjatlarning mazmuni, tuzilishi hamda didaktik funksiyalarini tubdan qayta ko'rib chiqish bilan uzviy bog'liq bo'lgan. Xorijiy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, Yevropada ham kredit-modul yondashuvi, avvalo, oliy ta'lim tizimlarining fragmentarligini bartaraf etish, diplom va malakalarni o'zaro tan olish hamda akademik mobillikni ta'minlash muammolarini hal etish ehtiyojidan kelib chiqqan. Mazkur ehtiyojlar Bologna Declaration asosida shakllangan European Higher Education Area doirasida tizimli yechim topgan bo'lib, unda kredit-modul tizimi (ECTS) markaziy mexanizm sifatida belgilangan^[4].

Yevropa tajribasida kredit-modul tizimi AQShdagi "credit hour" modelidan farqli ravishda o'quv yuklamasini faqat vaqt bilan emas, balki ta'lim natijalari va kompetensiyalar bilan bevosita bog'lash tamoyiliga asoslangan. Shu sababli European Credit Transfer and Accumulation System nafaqat hisob-kitob vositasi, balki o'quv-me'yoriy hujjatlarni didaktik jihatdan qayta loyihalashga xizmat qiluvchi konseptual tizim sifatida qaraladi. ECTSning joriy etilishi bilan Yevropa oliy ta'lim muassasalarida o'quv rejalari, fan dasturlari, modul tavsiflari, sillabuslar va baholash hujjatlari o'zaro uzviy bog'langan yagona didaktik mantiqqa bo'ysundirildi^[5].

Yevropa tajribasida o'quv-me'yoriy hujjatlarning rivojlanishidagi asosiy burilish nuqtasi – ta'lim natijalariga asoslangan yondashuvning normativ darajada mustahkamlanishidir. ECTS Users' Guide hujjatlarida o'quv dasturlari va kurslar ta'lim natijalari (learning outcomes) orqali tavsiflanishi, kreditlar esa ushbu natijalarga erishish uchun talaba sarflaydigan umumiy mehnat hajmini ifodalashi belgilab qo'yilgan. Bu talab Yevropa universitetlarida o'quv rejalari va fan dasturlarini mazmunan yangilashga olib kelgan. An'anaviy fan-markazli o'quv rejalari o'rnini modul va kompetensiyalar asosida tuzilgan moslashuvchan rejalashtirish tizimi egallagan.

Yevropa oliy ta'lim makonida o'quv rejaları (programme structure) strategik o'quv-me'yoriy hujjat sifatida rivojlangan bo'lib, ular ta'lim darajasi (bakalavr, magistr), umumiy kredit hajmi, asosiy va tanlov modullari hamda kutilayotgan kompetensiyalarni aniqlab beradi. Kredit-modul tizimi sharoitida o'quv rejaları talabning individual o'quv trayektoriyasini shakllantirish imkonini beruvchi hujjat sifatida qaraladi. Bu holat o'quv rejasining normativ hujjatdan ko'ra pedagogik loyihalash vositasiga aylanganini ko'rsatadi.

Fan dasturlari va modul tavsiflari Yevropa tajribasida o'quv-me'yoriy hujjatlarning asosiy mazmunini yadrosini tashkil etadi. Modul tavsiflarida modulning maqsadi, ta'lim natijalari, o'qitish shakllari, mustaqil ta'lim hajmi, baholash mezonlari va kreditlar aniq ko'rsatiladi. Bu hujjatlar kredit-modul tizimining didaktik mantiqini real o'quv jarayoniga tatbiq etuvchi vosita sifatida xizmat qiladi. Xorijiy tajribada modul tavsiflari barcha manfaatdor tomonlar – talaba, o'qituvchi va ish beruvchilar uchun tushunarli bo'lishi zarurligi alohida ta'kidlanadi. Yevropa oliy ta'lim makonida sillabuslar kredit-modul tizimining operativ-didaktik hujjati sifatida rivojlangan. Yevropa tajribasida baholash hujjatlari ham kredit-modul tizimi ta'sirida sezilarli darajada rivojlangan. Baholash mezonlari o'quv-me'yoriy hujjatlarning ajralmas qismi sifatida ta'lim natijalari bilan uzviy bog'langan holda ishlab chiqiladi. ECTS doirasida baholash natijalari nafaqat ball yoki baho ko'rinishida, balki talabning kompetensiyalarni egallash darajasini aks ettiruvchi sifat tavsiflari orqali ham ifodalanadi. Bu holat baholashni nazorat vositasidan ta'lim sifatini boshqaruvchi diagnostik mexanizmga aylantiradi.

Buyuk Britaniya oliy ta'lim tizimida kredit-modul yondashuvi (CATS). Buyuk Britaniya oliy ta'lim tizimi kredit-modul yondashuvining Yevropa makonidagi o'ziga xos, yuqori darajada normativ-didaktik jihatdan tartibga solingan modeli – CATS (Credit Accumulation and Transfer Scheme) bilan ajralib turadi. Ushbu tizim mamlakat oliy ta'limida ta'lim sifatini ta'minlash, darajalararo uzviylikni kuchaytirish hamda akademik mobillikni qo'llab-quvvatlash ehtiyojlari asosida shakllangan bo'lib, u o'quv-me'yoriy hujjatlarning yagona standartlar asosida ishlab chiqilishini talab etadi. CATS modeli Buyuk Britaniyada kreditlarni jamg'arish va transfer qilishni ta'lim natijalari, modul tuzilmasi va baholash mezonlari bilan uzviy bog'lash orqali o'quv jarayonining shaffofligi va taqqoslanuvchanligini ta'minlaydi.

Buyuk Britaniyada kredit-modul yondashuvining huquqiy-institutsional asoslari oliy ta'lim sifatini nazorat qiluvchi milliy mexanizmlar bilan mustahkamlangan [6]. Xususan, Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA) tomonidan ishlab chiqilgan Frameworks for Higher Education Qualifications (FHEQ) hamda Subject Benchmark Statements o'quv-me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqishda tayanch me'yor sifatida xizmat qiladi. Ushbu hujjatlar ta'lim darajalari bo'yicha kutiladigan natijalar, kredit hajmlari va kompetensiyalarni aniqlab beradi hamda universitetlarning o'quv rejaları va modullarini yagona didaktik mantiqqa bo'ysundiradi.

CATS tizimida o'quv rejaları strategik o'quv-me'yoriy hujjat sifatida rivojlangan bo'lib, ular ta'lim darajasi, umumiy kredit hajmi (odatda bakalavriat uchun 360 kredit), majburiy va tanlov modullari, shuningdek, kutilayotgan ta'lim natijalarini aniqlaydi. Kreditlar odatda 10 yoki 20 kreditli modullar asosida taqsimlanadi, bu esa o'quv rejaları tuzilmasining moslashuvchanligini ta'minlaydi. Natijada o'quv rejaları talabning individual o'quv trayektoriyasini qo'llab-quvvatlovchi pedagogik loyihalash hujjatiga aylanadi. Buyuk Britaniya tajribasida modul tavsiflari (module specification) o'quv-me'yoriy hujjatlarning markaziy bo'g'ini hisoblanadi. Har bir modul tavsifida modulning kodi, kredit hajmi, darajasi (level), maqsadi, kutilayotgan ta'lim natijalari, o'qitish va o'rganish faoliyatlari, baholash turlari hamda mezonlari aniq ko'rsatiladi. CATS sharoitida modul tavsiflari nafaqat o'quv jarayonini tashkil etuvchi hujjat, balki akkreditatsiya va tashqi baholashda asosiy dalilii manba sifatida ham xizmat qiladi. Bu holat modul tavsiflarining didaktik aniqligi va metodologik izchilligini ta'minlashni taqozo etadi.

Buyuk Britaniya oliy ta'lim tizimida o'quv-me'yoriy hujjatlarning rivojlanishidagi muhim xususiyatlardan biri – tashqi ekspertiza va muntazam qayta ko'rib chiqish amaliyotidir. QAA tomonidan o'tkaziladigan tashqi baholash jarayonlarida o'quv rejaları, modul tavsiflari va baholash hujjatlarning ta'lim natijalari bilan uyg'unligi sinchiklab tahlil qilinadi. Natijada o'quv-me'yoriy hujjatlar statik hujjatlar emas, balki ta'lim sifati va mehnat bozori talablariga mos ravishda rivojlanib boruvchi dinamik pedagogik instrumentlar sifatida shakllanadi.

Umuman olganda, Buyuk Britaniya (CATS) tajribasi kredit-modul tizimida o'quv-me'yoriy hujjatlarni takomillashtirishning yuqori darajada institutsionallashtirish modelini namoyon etadi. Ushbu tajribada o'quv rejaları, modul tavsiflari, sillabuslar va baholash mezonlari o'zaro mantiqiy izchillikda ishlab chiqilib, ta'lim natijalari va kreditlar bilan qat'iy uyg'unlashtiriladi. Bu holat kredit-modul tizimini tashkiliy mexanizm emas, balki didaktik jihatdan asoslangan va sifatni boshqarishga yo'naltirilgan ta'lim modeli sifatida qarash imkonini beradi. Buyuk Britaniya tajribasi milliy oliy ta'lim tizimida kredit-modul yondashuvini joriy etishda o'quv-me'yoriy hujjatlarning didaktik mohiyatini chuqur anglash va ilmiy asosda takomillashtirish zarurligini yaqqol tasdiqlaydi.

Germaniya va Skandinaviya mamlakatlari oliy ta'lim tizimida kredit-modul yondashuvi. Germaniya va Skandinaviya mamlakatlari oliy ta'lim tizimlarida kredit-modul yondashuvining joriy etilishi Yevropa oliy ta'lim makoni doirasida kechgan integratsiya jarayonlarining mantiqiy davomi bo'lib, u o'quv-me'yoriy hujjatlarni kompetensiyaviy va natijaga yo'naltirilgan paradigma asosida tubdan qayta loyihalash bilan tavsiflanadi. Xorijiy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur mamlakatlarda kredit-modul tizimi tashkiliy mexanizm sifatida emas, balki ta'lim mazmunini boshqarish va sifatni ta'minlash vositasi sifatida qaraladi. Germaniya oliy ta'lim tizimida

kredit-modul yondashuvi Bolonya jarayoni doirasida izchil joriy etilgan bo'lib, bu jarayon milliy huquqiy-me'yoriy hujjatlar bilan mustahkamlangan. Germaniya tajribasida o'quv rejaları ta'lim dasturining umumiy maqsadlari, kutilayotgan kompetensiyalar, modul tuzilmasi va kreditlar taqsimotini belgilovchi strategik hujjat sifatida rivojlangan. O'quv rejaları orqali ta'lim natijalari milliy malaka doiralari bilan uyg'unlashtiriladi hamda darajalararo uzviylik ta'minlanadi. Bu holat o'quv rejasining normativ hujjatdan ko'ra pedagogik loyihalash vositasi sifatida qaralishiga olib kelgan.

Germaniyada modul tavsiflari o'quv-me'yoriy hujjatlar tizimining markaziy elementi hisoblanadi. Har bir modul tavsifida modulning maqsadi, o'quv natijalari, kompetensiyalar, o'qitish va o'rganish faoliyatlari, baholash shakllari hamda kreditlar aniq ko'rsatiladi. Kredit-modul tizimi sharoitida modul tavsiflari ta'lim mazmunining mantiqiy yaxlitligini ta'minlab, fanlararo integratsiyani kuchaytirishga xizmat qiladi. Germaniya tajribasida modul tavsiflari, shuningdek, akkreditatsiya jarayonlarida asosiy dalilii hujjat sifatida ham foydalaniladi. Baholash hujjatlari Germaniya oliy ta'limida kredit-modul tizimi ta'sirida sezilarli darajada rivojlangan. Skandinaviya mamlakatlari (Shvetsiya, Norvegiya, Daniya, Finlyandiya) oliy ta'lim tizimlarida kredit-modul yondashuvi ijtimoiy mas'uliyat, shaffoflik va talaba markaziligi tamoyillariga asoslangan holda rivojlangan. Ushbu mamlakatlarda ECTS tizimi milliy ta'lim siyosati bilan uyg'unlashtirilib, o'quv-me'yoriy hujjatlar ta'lim jarayonining ochiqligi va tushunarililigini ta'minlashga yo'naltirilgan.

Skandinaviya tajribasida o'quv rejaları va dastur tavsiflari ta'lim natijalari asosida ishlab chiqiladi. O'quv rejaları orqali talabanning individual o'quv trayektoriyasini shakllantirish, tanlov modullari ulushini oshirish va moslashuvchanlikni ta'minlashga alohida e'tibor qaratiladi. Kreditlar ta'lim natijalariga erishish uchun sarflangan umumiy mehnat hajmi sifatida talqin qilinib, mustaqil ta'lim ulushi aniq me'yoriy hujjatlar orqali belgilab beriladi ^[7]. Skandinaviya mamlakatlarida sillabuslar kredit-modul tizimining muhim operativ-didaktik hujjati sifatida rivojlangan. Sillabuslarda kursning maqsadi, kutilayotgan natijalari, o'qitish usullari, mustaqil ta'lim topshiriqlari va baholash mezonlari batafsil bayon etiladi. Ushbu hujjatlar talaba va o'qituvchi o'rtasidagi akademik mas'uliyatni belgilab, ta'lim jarayonining shaffofligi va prognoz qilinishini ta'minlaydi.

Skandinaviya tajribasining muhim jihatlardan biri – baholash va o'quv-me'yoriy hujjatlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikdir. Baholash mezonlari ta'lim natijalari bilan bevosita uyg'unlashtirilib, formativ baholashga alohida e'tibor qaratiladi. Natijada baholash jarayoni talabanning rivojlanish dinamikasini monitoring qilish va pedagogik tuzatishlar kiritish imkonini beruvchi diagnostik vositaga aylanadi. Milliy tajribada kredit-modul tizimining joriy etilishi va o'quv-me'yoriy hujjatlarning transformatsiyasi. O'zbekiston Respublikasida kredit-modul tizimini joriy etish va uni o'quv jarayoniga tatbiq etish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan bo'lib, mazkur jarayon oliy ta'limni modernizatsiyalash, xalqaro ta'lim maydoniga integratsiyalash va ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan tizimli islohotlar bilan chambarchas bog'liqdir ^[1]. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 07.02 dagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son¹ Farmoni hamda "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi hujjatlarda kredit-modul tizimini joriy etish oliy ta'limni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan.

Milliy tajribada kredit-modul tizimining bosqichma-bosqich joriy etilishi dastlab tajriba-sinov asosida amalga oshirilgan ^[2]. Jumladan, 2018-yilda Toshkent axborot texnologiyalari universitetida kredit tizimi pilot loyiha sifatida tatbiq etilgan bo'lsa, 2020/2021-o'quv yilidan boshlab 35 ta oliy ta'lim muassasasida, 2021/2022-o'quv yilidan esa Respublikadagi barcha davlat oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayoni to'liq kredit-modul tizimi asosida tashkil etildi. Ushbu jarayon milliy oliy ta'lim tizimining tub institutsional transformatsiyasini anglatadi. Milliy modelda kredit-modul tizimi Yevropa kreditlarni to'plash va ko'chirish tizimi (ECTS) asosida tashkil etilgan. Unga ko'ra, o'quv yili 36 haftani tashkil etib, uning 30 haftasi akademik mashg'ulotlarga, 2 haftasi fanlarni tanlash va ro'yxatdan o'tishga, 4 haftasi esa yakuniy attestatsiyalarga ajratiladi. Bir kredit 25-30 akademik soatga teng bo'lib, mazkur yuklama auditoriya mashg'ulotlari va talabanning mustaqil ta'lim faoliyati nisbatida taqsimlanadi. Bakalavriatda auditoriya mashg'ulotlari ulushi 40-50 foizni, mustaqil ta'lim esa 50-60 foizni tashkil etadi, magistraturada esa mustaqil ta'lim ulushi ustuvor hisoblanadi.

Kredit-modul tizimi sharoitida o'quv-me'yoriy hujjatlar mazmunan va strukturaviy jihatdan tubdan yangilandi. Avvalo, Davlat ta'lim standartlari ECTS talablariga moslashtirildi hamda oliy ta'lim muassasalariga o'quv rejaları, fan dasturlari (sillabuslar)ni mustaqil ishlab chiqish va tasdiqlash vakolati berildi. Bu holat ta'lim dasturlarining moslashuvchanligini, mehnat bozori talablariga yo'naltirilganligini va hududiy-iqtisodiy ehtiyojlarni inobatga olish imkonini yaratdi. O'quv-me'yoriy hujjatlar bilan ishlash jarayonida endilikda asosiy e'tibor ta'lim natijalariga (learning outcomes), kompetensiyaviy yondashuvga va talabanning shaxsiy ta'lim trayektoriyasini shakllantirishga qaratilmoqda. O'quv rejalarida majburiy va tanlov fanlarining optimal nisbatda joylashtirilishi, sillabuslarda esa fan maqsadi, kutilayotgan ta'lim natijalari, baholash mezonlari, kredit hajmi va o'quv yuklamasining aniq belgilanishi talab etiladi. Bu esa o'quv-me'yoriy hujjatlarning nafaqat tashkiliy, balki metodik

1 <https://lex.uz/docs/-3107036>

va didaktik ahamiyatini ham kuchaytiradi. Shuningdek, milliy kredit-modul tizimida o'quv hujjatlari talabning akademik mobilligini ta'minlash vositasi sifatida qaraladi. Kreditlarning to'planishi va tan olinishi mexanizmlari orqali talaba o'z ta'lim trayektoriyasini erkin rejalashtirish, boshqa oliy ta'lim muassasalarida o'qishni davom ettirish yoki akademik almashinuv dasturlarida ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu holat o'quv-me'yoriy hujjatlarning shaffofligi va xalqaro standartlarga mosligini taqozo etadi.

Xorijiy va milliy tajribani qiyosiy tahlil qilish kredit-modul tizimining samaradorligi bevosita o'quv-me'yoriy hujjatlarning mazmuniy yetukligi, didaktik izchilligi va integrativ xarakteriga bog'liqligini yaqqol namoyon etadi. Rivojlangan xorijiy oliy ta'lim tizimlarida kredit-modul yondashuvi ta'lim jarayonini tashkiliy jihatdan qayta qurish bilan cheklanmay, o'quv-me'yoriy hujjatlarni ta'lim mazmunini loyihalash va boshqarishning markaziy pedagogik mexanizmi sifatida shakllantirishga qaratilganligi bilan tavsiflanadi.

Xususan, Yevropa (ECTS), Buyuk Britaniya (CATS), Germaniya, Skandinaviya hamda Osiyo-Tinch okeani mamlakatlari tajribasida o'quv rejalari, modul tavsiflari, sillabuslar va baholash hujjatlari yagona mantiqiy tizimda ishlab chiqilib, ta'lim natijalari va kompetensiyalar bilan qat'iy uyg'unlashtiriladi. Bu tizimda o'quv-me'yoriy hujjatlar statik normativ hujjatlar emas, balki ta'lim jarayonining dinamik, refleksiv va boshqaruvchan komponentlari sifatida namoyon bo'ladi. Natijada kredit-modul tizimi ta'lim sifatini oshirish, akademik mobillikni kengaytirish va ta'lim natijalarining xalqaro taqqoslanuvchanligini ta'minlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, xorijiy tajribada sillabuslar va modul tavsiflari ta'lim natijalarini amaliy o'quv faoliyatiga tatbiq etuvchi asosiy didaktik vosita sifatida qaraladi. Milliy tajribada esa sillabuslar ko'pincha axborot beruvchi hujjat sifatida ishlab chiqilib, ularning pedagogik boshqaruv, motivatsion va diagnostik imkoniyatlari to'liq ishga solinmayapti. Natijada kredit-modul tizimining talaba markaziligi va natijaga yo'naltirilganligi yetarli darajada ta'minlanmay qolmoqda.

Xorijiy va milliy tajriba o'rtasidagi muhim farqlardan yana biri baholash hujjatlarining funksional talqinida namoyon bo'ladi. Xorijiy tajribada baholash ta'lim jarayonini boshqaruvchi va rivojlantiruvchi diagnostik mexanizm sifatida qaralsa, milliy amaliyotda u ko'proq yakuniy nazorat vositasi sifatida saqlanib qolmoqda. Bu holat baholash va ta'lim natijalari o'rtasidagi uzviy bog'liqlikning yetarli darajada shakllanmaganligini ko'rsatadi.

Mazkur qiyosiy tahlil asosida quyidagi umumiy pedagogik xulosalarni ilgari surish mumkin:

birinchidan, kredit-modul tizimini samarali joriy etish uchun o'quv-me'yoriy hujjatlarni alohida-alohida takomillashtirish emas, balki ularni yagona didaktik tizim sifatida qayta loyihalash zarur;

ikkinchidan, o'quv rejalari, modul tavsiflari, sillabuslar va baholash hujjatlari ta'lim natijalari va kompetensiyalar bilan qat'iy uyg'unlashtirilishi lozim;

uchinchidan, o'quv-me'yoriy hujjatlar kredit-modul tizimida ta'lim jarayonini boshqaruvchi, diagnostika qiluvchi va motivatsiya beruvchi asosiy pedagogik vosita sifatida talqin etilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23.09 dagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'RB-637-son Qonuni. <https://lex.uz/docs/-5013007>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 07.02 dagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-3107036>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 08.10 dagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-4545884>
4. European Higher Education Area. The Bologna Declaration of 19 June 1999. – Bologna, 1999.
5. European Association for Quality Assurance in Higher Education. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG 2015). – Brussels, 2015.
6. Quality Assurance Agency for Higher Education. The Frameworks for Higher Education Qualifications of UK Degree-Awarding Bodies. – Gloucester: QAA, 2024.
7. Swedish Higher Education Authority. Course and Programme Syllabuses.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.